
CEPA: CAP A LA RECERCA DEL DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE AL MÓN

PILAR MAGDALENA
MERCE GIRONA*
TECNQUES DEL CEPA

dossier

associació ecologista, científica, sense finalitats lucratives i independent de qualsevol partit o opció política, de les administracions i institucions, i dels interessos de cap empresa.

L'associació es va constituir el novembre del 1987, a partir del treball de les coordinadores ciutadanes en lluita contra el primer pla de tractament de residus industrials del govern català, el qual pretenia construir un gran abocador de residus industrials tòxics al Papiol, i contra l'abocador de residus "inerts" al torrent de la Font Santa entre Esplugues, San Just i Sant Joan Despí, que es va convertir en un abocador "mortal" amb cinc morts accidentals. També contra el projecte d'abocadors a Muntanyans a l'Alt Penedès, entre d'altres projectes agressius per al medi ambient que promovien les administracions i empreses.

Entre aquestes coordinadores ciutadanes, es van organitzar les primeres jornades sobre residus industrials perillosos i contaminants celebrades a l'Arboç i a Molins de

necessitat de comptar amb el suport de tècnics i científics per argumentar, amb solidesa científica i independent, l'oposició als projectes i agressions ambientals i plantejar propostes reivindicatives d'un nou model de gestió dels residus a Catalunya. Aquest objectiu es va assolir amb la preparació de les primeres jornades de residus industrials, amb més de dos anys de preparació i desenes de tècnics i científics, persones provinents de la universitat, centres de recerca i tècnics especialitzats.

Treballant junts, tots dos col·lectius, el dels tècnics i científics i el de les coordinadores cíviqües, varen arribar a la conclusió que calia donar forma a una entitat ecologista que respongués amb rigor científic i amb criteris crítics, independents i ecologistes a les agressions ambientals, plantejant propostes alternatives de canvi social i ecològic de la nostra societat.

I plegats varen acordar els objectius de les bases fundacionals del CEPA que, després de 22 anys, encara són vigents i regeixen les seves activitats:

* **Pilar Magdalena.** Perit mercantil. Va treballar 7 anys en una oficina i va plegar per dedicar-se a la família. A finals dels setanta descobreix la participació democràtica en la lluita per una escola pública de qualitat (l'escola Pegaso, on van les seves filles). Al 89 s'incorpora a l'AVV de Sant Andreu de Palomar, on roman 14 anys com a vocal de Medi Ambient. Durant 8 anys és vocal de Medi Ambient de la Junta de la Favb. Al 91 entra en contacte amb el CEPA pel tema de la contaminació del sol d'una fàbrica del barri. Sòcia del CEPA, representa l'entitat al Consell de Medi Ambient de Barcelona i al del Districte de Sant Andreu. Forma part del grup de treball del CEPA a Barcelona.

Mercè Girona. Sòcia fundadora del Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius (CEPA-EdC). Tècnica en Residus i Educació ambiental. Membre del Consell de Direcció de la Junta de Residus de la Generalitat, en representació del CEPA-Ecologistes de Catalunya (EdC). Presidenta de la Fundació per a la prevenció de residus i el consum responsable.

- Defensar la natura i els ciutadans de les polítiques i projectes que són agressius per al medi i les persones, dotant els grups i moviments populars i de base d'una cobertura tècnica per tal de poder argumentar la seva oposició.
- Fomentar i donar suport a la recerca de noves tecnologies toves, així com a la realització de projectes de caire alternatiu.
- Difondre informació ecologista i desenvolupar una àmplia iniciativa d'educació ambiental i socioecològica, per tal d'arribar a la formació d'un estat d'opinió i d'una conducta ecologistes.
- Promoure, afavorir i difondre accions dirigides directament a la defensa del medi ambient i a la millora de la qualitat de vida.

Es poden resumir dient que el CEPA vol contribuir a un canvi social, entès com un canvi d'escala de valors de la societat actual, en la qual l'individualisme i els diners ocupen els primers llocs i els governs confonen deliberadament el desenvolupament econòmic amb el progrés social.

dossier

Per tal d'assolir aquests objectius, l'associació disposa d'una base de dades i d'un gabinet interdisciplinari de tècnics qualificats i compromesos.

Local social

El local del CEPA ha estat sempre a l'antiga seu de la Federació Obrera de Molins de Rei, del carrer de Jacint Verdaguer, número 48. Aquest edifici modernista va ser construït pels mateixos cooperativistes de la Federació Obrera en les primeres dècades del segle XX; posteriorment va ser confiscat durant el franquisme i el CEPA va contribuir a fer que aquest edifici tornés als seus reals propietaris; actualment és de l'Ajuntament. L'edifici oferia grans possibilitats com a espai per a les entitats del poble, però requeria una forta inversió i ara l'Ajuntament el vol transformar en un hotel d'entitats.

Independentment d'això, el CEPA, sense abandonar l'espai que li correspon en la nova Federació Obrera, traslladarà les seves oficines a un nou local a Molins de Rei que compartirà amb la Fundació i la cooperativa de consum.

Organització interna

Seguint el principi de no-delegació del poder, segons els estatuts, el CEPA no té president. Les funcions de presidència són assumides per una secretaria, que és oberta a tots els socis i sòcies. Per imperatiu legal, disposen d'un responsable de l'entitat i del tresorer.

En el funcionament intern, però, es continua amb el mateix principi fundacional. Les decisions es prenen en les reunions quinzenals de secretaria, en les quals participen els socis que ho desitgen, el personal tècnic (Oficina tècnica del CEPA), representants dels grups locals del CEPA (Barcelona, Molins de Rei, Sant Just Desvern...) i el voluntariat responsable dels grups de treball.

La comunicació amb els socis es fa a través del butlletí Els encants, de periodicitat anual. A fi de mantenir una comunicació actualitzada, es fa un enviament mensual electrònic del butlletí. La pàgina web, totalment renovada, pretén ser una eina útil de consulta i, alhora, incentivar la participació dels socis.

Els projectes

Des del CEPA s'han impulsat diversos projectes, entre els quals caldria destacar:

1.- Fundació Catalana per a la prevenció de residus i el consum responsable. FCPRC

La fundació neix el novembre de 2005 com una entitat sense ànim de lucre i d'àmbit català, impulsada pel CEPA i Ecologistes de Catalunya. La Fundació vol ser l'instrument que fa anys el CEPA necessitava crear per invertir les tendències de creixement dels residus i els impactes ambientals associats. La FCPRC vol aportar elements per promoure un canvi d'hàbits i promoure un consum més responsable i sostenible, garantir el dret a consumir sense generar residus i promoure normatives i eines eficients, a més d'actuacions pràctiques en el sector de la distribució, el comerç, la indústria, les administracions i les institucions.

La primera actuació ha estat presentar un estudi sobre el consum de bosses de plàstic a Catalunya i les propostes per reduir-les, engegant la campanya "Catalunya lliure de bosses". Aquesta iniciativa ha servit per demanar al Govern català la regulació de les bosses aplicant un impost ambiental de 20 cèntims d'euro i tirar endavant una campanya de sensibilització ambiental contra la cultura i el consum d'un sol ús, del qual la bossa de plàstic és l'emblema. També s'ha presentat una proposta de Llei Catalana per a la reducció de residus que creiem que pot esdevenir important per al futur sostenible de Catalunya.

A més, s'han iniciat diferents estudis i projectes per avançar en la prevenció i reducció dels residus.

2.- La cooperativa de consum responsable

Va ser formada al maig de 2006 a Molins de Rei per un grup de socis i sòcies, a fi de posar en pràctica el consum de productes ecològics, sans i sostenibles. Es tracta d'un instrument per a la transformació social que, al mateix temps, garanteix la protecció de la salut i el medi ambient.

3.- El model de gestió de residus sostenible anomenat "Residu Mínim"

L'Any 1992 se signa el conveni de col·laboració —el primer que es dona al país entre administracions i una entitat ecologista per crear i impulsar un model de gestió sostenible de les deixalles— entre el DMAH, l'Entitat metropolitana del medi ambient i tres municipis (Molins de Rei, Torrelles de Llobregat i Sant Cugat del Vallès), per al desenvolupament del projecte de recollida selectiva integral de deixalles en origen "Residu Mínim" en aquests municipis.

Residu Mínim és la primera experiència a Catalunya de recollida selectiva integral de deixalles en origen:

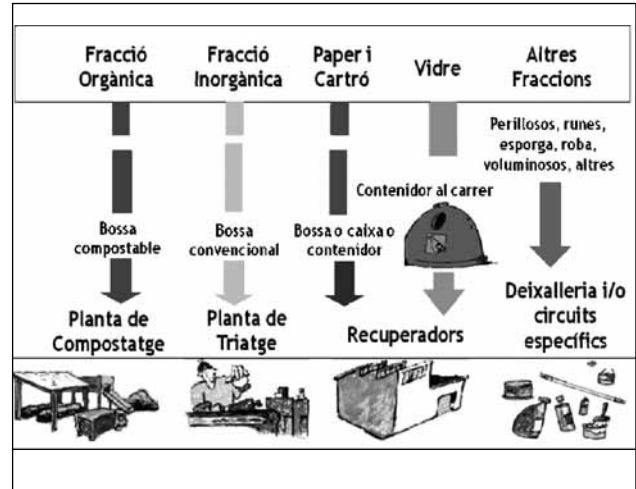
- Especialment en l'establiment de la metodologia de la separació i recuperació de la brossa orgànica a Catalunya:
- En els instruments i elements (cubellets, bosses compostables...).
- En les campanyes (reunions de veïns, punts informatius, visites porta per porta...).
- En les instal·lacions de recuperació dels residus: aplicant els criteris de proximitat, descentralització i simplicitat tecnològica; la planta de compostatge, la planta de triatge i les deixalleries (concepte, disseny, gestió...).

Els fonaments de Residu Mínim són:

- 1.- Aplicació de la jerarquia ecològica dels residus: reduir, reutilitzar i reciclar.
- 2.- Separació de residus en origen: prioritat per separar i recuperar la brossa orgànica. És la fracció més important: tant perquè és la més fàcil de reciclar i obtenir un compost de qualitat, com perquè és la que dóna més problemes si va a tractament finalista (abocadors, incineradores...), com també perquè la seva correcta separació facilita la recuperació de la resta de materials, a banda que és obligatori per llei.
- 3.- Descentralització, proximitat i simplicitat: de les instal·lacions de recuperació.
- 4.- Responsabilització del productor.
- 5.- Participació dels ciutadans i ciutadanes:
 - Simplicitat: és important separar dues fraccions bàsiques: l'orgànica i la inorgànica.
 - Comoditat: agrupació dels quatre contenidors i proximitat als domicilis.
 - Optimització de l'ocupació de la via pública: un contenidor menys.
- 6.- Campanyes intenses d'educació ambiental.

És a dir, un dels objectius principals de Residu Mínim és garantir que el 100% del flux dels residus facin cap al circuit de recuperació de materials (plantes de triatge, compostatge, deixalleria, paper i vidre). No hi ha cap fracció o contenidor que es destini directament a tractament finalista.

En el model Residu Mínim, trobem quatre contenidors a la via pública: orgànica, inorgànica i envasos, paper i vidre, a banda dels residus que cal portar a la deixalleria: voluminosos, perillous... En el model Residu Mínim, les deixalleries funcionen com a Centre de reutilització i d'aprofitament de residus, així com d'educació ambiental.

Tot es basa a aconseguir la complicitat i la participació dels ciutadans. Aquesta experiència, que el CEPA va idear i desenvolupar amb la finalitat de reduir la quantitat de residus finalistes, ha tingut molts bons resultats, demostrables, i ha donat a l'entitat un gran prestigi. Amb el pas del temps, altres municipis han demanat d'aplicar aquest sistema.

Els municipis Residu Mínim són els municipis de l'Àrea Metropolitana que més residus recuperen i, a més, superen els objectius de recuperació globals del PROGEMIC 2006, però amb diferències segons materials i municipis.

Tot i ser les localitats que més envasos recullen selectivament, aquest model ha tingut i té moltes pressions dels grans lobbys econòmics, com Ecoembes, que no volen assumir el cost dels envasos recollits i triats a la planta de triatge, ja que són quatre vegades superiors a la mitjana catalana de recollida amb contenidor d'envasos. Davant d'això, el DMAH i l'Agència de Residus de Catalunya se sotmet a les pressions i interessos d'Ecoembes i dóna suport a aquest model que està donant els millors resultats de recuperació de residus a Catalunya.

Des del CEPA sempre s'ha fomentat la relació amb altres grups

Des dels seus inicis, el CEPA no ha escatimat esforços per col·laborar amb altres entitats ecologistes i plataformes de defensa del medi ambient i alternatius. El CEPA va ésser impulsor de l'Assemblea de Grups Alternatius l'any 1989, un instrument per unir esforços i compartir coneixements, recursos i formació amb altres entitats catalanes. Aquesta col·laboració aviat es va estendre a altres grups del País Basc, Navarra i País Valencià, i per la necessitat de conèixer i intercanviar informació i experiència amb grups de la República Federal d'Alemanya.

Deu anys més tard, el desembre de 1998, a Manresa es constitueix l'Assemblea d'Entitats Ecologistes de Catalunya (AEEC), a l'actualitat Federació d'Ecologistes de Catalunya (EdC). El CEPA també és una de les entitats impulsores de la Federació que compta amb les entitats ecologistes més implantades als diferents territoris del Principat de Catalunya.

L'acta de la Declaració de principis per a les organitzacions ecologistes que vulguin formar part de l'AEEC ha de complir dos requisits:

- a) Ser organitzacions que tinguin com a principals objectius la defensa del medi ambient i la salut de les persones, i el seu estudi i difusió de forma global o en qualsevol dels seus àmbits.
- b) Ser organitzacions independents, que no estiguin vinculades parcialment o totalment a partits polítics, sindicats, empreses, consorcis, institucions públiques i organismes similars.

Aquest darrer requisit és el que més ha marcat la diferència amb altres entitats que també treballaven en la defensa del territori i que queden fora d'EdC.

No sense esforç i sempre amb el suport del CEPA, el projecte de l'AEEC va anar madurant fins a ser un referent de l'ecologisme català, amb entitats adherides que abracen tota la geografia catalana. Així, es va arribar a la constitució d'una Federació amb el nom abreviat d'Ecologistes de Catalunya (EdC), el maig del 2002 a les XVIII Trobades d'ecologistes i plataformes de defensa del territori que es van celebrar a Figueres, organitzades per l'IAEDEN (Institut Altaempordanesa d'Estudis Naturals) d'EdC.

En la declaració de principis de la Federació es diu que "el camí cap a un món més just i ecològic no pot ni ha de basar-se únicament i exclusivament en decisions tècniques o d'experts, i si bé els coneixements científics han d'aportar criteris per a la decisió última, aquesta ha de recaure en darrer terme en les persones, les comunitats i els pobles, que són, en definitiva, els protagonistes del procés."

Plataformes ciutadanes en què el CEPA és present

1.- La Plataforma Cívica per a la Reducció de Residus

Durant els anys 1994-1996, l'Entitat Metropolitana de Medi Ambient en el seu Programa Metropolità de Gestió de Residus Municipals (PMGRM 1996-2006) decideix, entre altres agressions ambientals, construir una macroincineradora de residus als terrenys de la Zona

Franca de Barcelona. L'abocador de la Vall de Joan del Garraf està al límit de la seva capacitat i els residus metropolitans no paren de créixer. L'any 1995 es crea la Plataforma Cívica per a la Reducció de Residus (PCRR), formada per entitats ecologistes, plataformes cíviques, veïnals, de consumidors i sindicals, de Barcelona i la seva àrea metropolitana, amb l'objectiu de presentar un Pla alternatiu de gestió dels residus metropolitans basat en la reducció i la recuperació, que inclou el tancament de l'abocador del Garraf i proposa un tractament menys agressiu per al medi, en contraposició a la incineradora. Aquest pla va ser elaborat pel CEPA i defensat per la resta d'entitats, i va ser la fortalesa de la lluita contra la construcció de la incineradora i les alternatives del moviment cívic.

La PCRR va tenir un paper clau perquè finalment l'Entitat Metropolitana decidís aprovar el Programa, aparcant la decisió de construir la nova incineradora de Barcelona (PIPA).

La incineració, però, continuava sent un tractament de final de canonada dels residus en altres indrets de Catalunya (incineradores de deixalles a Tarragona, Mataró, Girona, Viella, Montcada, Sant Adrià del Besòs, Tona i d'altres de residus industrials...). És per això que la PCRR, junt amb Greenpeace, promou una Iniciativa Legislativa Popular (ILP) per prohibir la incineració a Catalunya. És la primera ILP que es fa al país, supera amb èxit tots els tràmits i, finalment, entra al Parlament amb més de 130.000 signatures el mes d'octubre de 1998. Durant la tramitació parlamentària, es veu clarament que els partits majoritaris CIU, PSC i PP desvirtuen l'articulat fins a convertir-lo en una llei per regular la incineració. És llavors quan Greenpeace es retira i la PCRR continua la seva defensa amb el suport al Parlament d'IC-Els Verds i ERC.

La incineradora de la Zona Franca va ser substituïda per la construcció de Grans infraestructures mal anomenades "Ecoparcs", que essencialment són plantes de transvasament de residus, en forma de bales o no, cap a abocadors. Des del CEPA ja es va alertar que aquesta instal·lació, per si sola, sense vetllar per una correcta separació en origen de totes les fraccions de la brossa i sense cap programa de minimització ni d'educació ambiental, ni aplicant mesures fiscals, no resoldria el problema dels residus metropolitans. Un cop tancat l'abocador del Garraf, el fracàs d'aquest model de tractament fa que els residus metropolitans, que no paren de créixer i amb uns resultats deficients de recuperació (reciclatge solament del 21% dels residus generats l'any 2007), es dispersin per tota la geografia catalana i de l'Estat espanyol (Alacant, Múrcia, etc).

Actualment, la PCRR és el grup de treball de residus de la Federació EdC.

2.- Barcelona Estalvia Energia. (BEE)

Impulsada per la Federació de Veïns de Barcelona, el CEPA s'incorpora a aquesta plataforma d'entitats ecologistes, sindicals i veïnals de Barcelona que, l'any 1993, promou la primera audiència pública de l'Ajuntament sobre Medi Ambient. Les propostes de Barcelona Estalvia Energia van servir de base per elaborar l'Agenda 21 de Barcelona. BEE es va dissoldre i va ser substituïda per l'Agència Barnamil, de la qual el CEPA també forma part, per promoure la instal·lació d'energia solar a Barcelona, l'estalvi energètic, etc.

3.- Plataforma Cívica per la Defensa de Collserola.

Constituida l'any 2001, aquesta plataforma, formada per entitats cíviques, veïnals i ecologistes d'alguns dels municipis que voregen la Serra, actua en la defensa d'aquest espai natural, amenaçat per agressions de tota mena. L'objectiu és que sigui declarat parc natural, a fi de dotar-lo d'una major protecció.

La Plataforma considera positiva l'entrada de la Generalitat al Consorci del Parc de Collserola, però troba insuficient la proposta de Decret de Parc Natural que està punt de publicar-se.

El DMAH (Departament de Medi Ambient i Habitatge) pot contribuir a la millora de la gestió de l'espai natural amb un punt de vista més ampli que el de la suma dels nou ajuntaments representats actualment al Consorci, que acostumen a mirar-se el melic i promoure actuacions descentralitzades i poc coordinades sense aquesta visió global. La gestió actual del consorci és sovint més supervisora de l'urbanisme i de la gestió forestal i contra incendis, que no pas gestora i conservadora dels ecosis-

temes; esperem que això canviï amb la incorporació de la Generalitat.

Cal que el DMAH ajudi econòmicament a la gestió i conservació i millora dels diversos ecosistemes naturals de Collserola, molts d'ells en regressió a causa de l'urbanisme desenfrenat que ha envaït i aïllat la serra.

És imperatiu que la Generalitat aturi qualsevol desenvolupament urbanístic dins l'actual Parc, delimitat pel Pla especial de protecció i ordenació de la Serra de Collserola (PEPCO), per evitar més dany a la natura. Cal també destinar recursos a aplicar polítiques de deconstrucció de sectors naturals urbanitzats al·legalment o il·legalment, que els ajuntaments han permès fent els ulls grossos.

Per acabar, cal destacar que en l'actualitat el CEPA porta la secretaria de la Federació d'EdC. A més, el CEPA representa la Federació EdC al Consell de Direcció de l'Agència de Residus de Catalunya, al Consell per l'ús sostenible de l'aigua (CUSA) i al Consell de Medi Ambient i Sostenibilitat de Barcelona.

L'Associació ha anat creixent i evolucionant al llarg d'aquests més de 20 anys, treballant tots els àmbits: residus, medi natural, aigua, energia... Sempre sent fidel als seus principis fundacionals, colze a colze amb la resta d'entitats de la Federació EdC però fortament arrelada a la comarca del Baix Llobregat. El seu objectiu continua sent el mateix que el del seu inici: avançar cap a la sostenibilitat del desenvolupament humà a la Terra. El CEPA EdC vetllarà per divulgar fets i coneixements, educar i culturitzar els individus cap a l'acceptació lliure, crítica i consensuada d'un nou model socioeconòmic global que prengui com a base la cura i respecte del medi i els individus que s'hi desenvolupen.

Què pensa la Plataforma Cívica per la Defensa de Collserola de la futura declaració de la serra com a Parc Natural?

El Parc Natural no garanteix la supervivència dels ecosistemes a mig termini, atès que arriba molt tard, quan la majoria d'ajuntaments ja ha desenvolupat urbanísticament les seves reserves de sòl edificables opcionals pel PGM de 1976 encara vigent. La serra està pràcticament aïllada i envoltada de grans vials i un urbanisme impermeable. El Pla Territorial Metropolità encara reserva més vials que poden fragmentar la serra.

La mida del Parc de Collserola disminuirà, ja que no es protegeix tota la superfície de l'actual Pla Especial de Protecció i Ordenació de la Serra de Collserola (PEPCo). El que és positiu, tot i que insuficient, és que augmenten les zones protegides i per fi hi haurà les vitals reserves d'especial protecció, com la Font Grogia i la Rierada.

No té cap sentit declarar Collserola Parc Natural, si no es garanteix:

1. Que no s'hi construirà cap més vial que travessi i fragmenti els ecosistemes de la serra (Vial de Cornisa, Túnel d'Horta, Túnel Central, etc.)
2. La connectivitat de Collserola amb els espais naturals limítrofs (Serralada de Marina, Via Verda-Serra de Sant Llorenç del Munt, Parc Agrari del Baix Llobregat).
3. La naturalització dels sectors degradats per la construcció il·legal.
4. Evitar la massificació que podria degradar-lo encara més.

Així doncs, la PCDC va mostrar la seva disconformitat amb la proposta de Parc Natural, participant, el passat diumenge 22 de març, en la manifestació en defensa del territori i contra la política ambiental de la Generalitat organitzada per Ecologistes de Catalunya i amb el suport de més d'un centenar d'entitats i plataformes.

Bibliografia

CEPA Centre d'Ecologia i projectes Alternatius - Experiències de Pedagogia Social – 9. Fundació Cultural Serveis de Cultura Popular.

www.cepa.cat

www.ecologistes.cat

dossier